

LA PROBRESA MUNDIAL COM A INSTRUMENT DE TRANSFORMACIÓ DE LA POLICRISI GLOBAL

ANDREA PAGANINI

Analista en pràctiques, Centre Comú d'Investigació,
Comissió Europea

La dècada de 2020 hauria d'haver marcat el tret de sortida que permetés a la humanitat assolir els objectius de l'Agenda 2030 de Nacions Unides, però, malgrat les perspectives optimistes del futur immediat, el món s'ha vist sorprès per uns nivells de desestabilització sense precedents. Tal com s'expressa en l'informe 2020 del Deutsche Bank Research, l'època actual ha quedat batejada com «l'era del desordre», caracteritzada per un nou supercicle estructural definit per una complexitat mal gestionada, per vulnerabilitats sistèmiques i crisis interconnectades que tenen lloc en totes les dimensions. I tot i que els desordres sempre han estat presents al llarg de la història de la humanitat (fins al punt que podem parlar de diferents «eres del desordre»), el desordre actual marca una clara línia divisòria amb el passat: com a col·lectiu, en aquesta dècada podríem haver entrat de manera imprevista, en una zona grisa que podria qualificar-se com a *l'era de la inseguretat*.

Una policrisi globalitzada

La naturalesa peculiar del desordre global ha donat forma a aquest escenari tan hostil. De fet, encara que el desordre ha estat sempre un component fisiològic dels cicles d'auge i caiguda de les civilitzacions, és la primera vegada en la història de la humanitat que suposa una amenaça per a la civilització humana en conjunt, és a dir, la hipòtesi de la «frontissa de la història» que va proposar per primera vegada Derek Parfit el 2011. Més concretament, una plèthora de factors d'estrès heterogenis (mediambientals,

econòmics, socials, polítics, legals, tecnològics i ètics) s'estan sincronitzant conjuntament a un ritme cada vegada més ràpid. Aquesta dinàmica amplifica mútuament la magnitud de les crisis en curs d'una manera no lineal, exercint d'aquesta manera una pressió insuportable sobre els individus i les institucions socials.

La síntesi és que, en plena era de la inseguretat, els efectes del desordre mundial en el mateix sistema global han generat una policrisi, en què la imbricació causal entre crisis desencadenades en diferents (sub) sistemes globals estan afectant greument la capacitat d'evolució de l'espècie humana, fins al punt que el Centre de Resiliència d'Estocolm ja ha identificat les «trampes evolutives de l'antropocèn». Resumint, la noció de policrisi global suggereix la idea que, a mesura que creix el nombre total de crisis que tenen lloc simultàniament a escala planetària, cal resoldre les crisis de manera menys aïllada i amb una més interdependència entre elles. Quan interactuen entre si i es reforcen mútuament, incrementen la probabilitat que hi hagi més crisis posteriors, i, al mateix temps, que els seus efectes globals s'intensifiquin recíprocament. Per tant, les crisis s'acaben entrellaçant i entreteixint formant un patró únic, cohesiu i «orgànic» a través de tots els subsistemes globals.

I mentre fem malabarismes d'una crisi a l'altra, centrant-nos en els seus impactes, no s'aborden les vulnerabilitats sistèmiques i, en conseqüència, les causes profundes romanen latents. De fet, l'*Informe sobre els Objectius de Desenvolupament Sostenible 2022* del Departament d'Afers Econòmics i Socials de Na-

cions Unides –l'únic instrument de seguiment de l'agenda mundial de l'ONU– posa especial èmfasi a alertar que aquestes crisis en cascada i interrelacionades suposen un greu perill per a l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible i també per a la supervivència de la humanitat. Paral·lelament, l'*Informe sobre Desenvolupament Humà 2021-2022* del PNUD va revelar que l'índex de desenvolupament humà (IDH) havia disminuït mundialment per primera vegada des que es va calcular originalment, trenta-dos anys abans, enregistrant un deteriorament en les condicions de vida en el 90% dels països del món.

La pobresa mundial com a palanca per al canvi sistèmic

De tot plegat es dedueix que l'aspecte més important per mitigar el risc i prevenir les catàstrofes és dissenyar un sistema menys vulnerable –és a dir, que eviti el xoc– en lloc de fer-lo més resistent a un impacte determinat. Si tenim en compte que el nostre món globalitzat està mal dissenyat i gestionat, però que també està profundament interconnectat i és interdependent, és de crucial importància identificar els «punts de palanca». A *Thinking In Systems* (2008), Donella Meadows els defineix com a «llocs del sistema on un petit canvi pot provocar un gran canvi en el comportament». Com que el sistema global és complex, no es pot controlar de manera determinista, però sí que és possible gestionar-lo o reformar-lo mitjançant un redisseny constant, i aquest és el propòsit últim de manipular un punt de palanca.

Mentre operativitzem l'era de la inseguretat amb la policrisi global, cada vegada és més evident que el punt de palanca més rellevant sobre el que cal intervenir és la

«pobresa global», ja que integra tres característiques clares: és *persistent*, *massiva* i *sistèmica*. «Persistent», perquè sigui quin sigui el teixit social al qual s'adhereixi, hi queda profundament arrelada, i no pot ignorar-se com si fos un estat volàtil de manca de benestar. Amb «massiva», em refereixo al fet que la pobresa global té un abast extremadament gran (es ramifica en multitud de dimensions i sectors diferents) i la seva rellevància es fa molt feixuga (és a dir, és molt perniciosa i té un impacte determinant en la vida de les persones

i també en la trajectòria dels països). Finalment, per «sistèmica» entenc que, independentment de les especificitats d'algunes avaluacions de situació, la pobresa global és un fet social directament atribuïble al funcionament del sistema i no a dinàmiques contingents, locals o transitòries.

En realitat, la pobresa global s'ha convertit més que mai en un terme paraigües sota el qual s'apleguen injustícies i patiment. Com que no té una causa lineal i inequívoca, la pobresa es concep ara com un problema multidimensional amb conseqüències duradores d'efecte dominó. Tot i ser la prioritat principal dels ODS de l'ONU, l'estat mundial

de policrisi ha arribat a un punt que l'índex de pobresa global extrema s'apropa al 7%, frustrant encara més l'objectiu del Banc Mundial de menys del 3%. Per tot això, la pobresa global emergeix clarament com una immensa vulnerabilitat del sistema global en si mateix: fa que els subsistemes siguin més propensos a patir fallades en cascada que acabin alimentant l'estat de policrisi, inflant el desordre global i augmentant la probabilitat d'interacció entre crisis en reduir la resiliència general del sistema. Això passa a tots nivells, des de l'anàlisi del sistema fins a escala individual: els individus queden subjectes

Per avançar cap a un món menys insegur, és de vital importància fer un esforç significatiu en el procés d'elaboració de polítiques de lluita contra la pobresa

als mateixos patrons en cascada i són incapaçs d'esdevenir agents de resiliència, fent-se vulnerables amb les seves accions i eleccions.

Conclusions

Fins ara la pobresa global no havia estat el centre d'atenció quan s'abordaven els reptes mundials més urgents, eclipsada per qüestions més rellevants, en aparença. La manca de consideració que se li atorga, derivada del marc institucional mundial, és la que provoca aquesta visió poc encertada. I encara que la pobresa global es relaciona cada cop més amb la justícia i l'equitat (gràcies a l'enfocament basat en les capacitats d'Amartya Sen), de fet continua relegada a l'àmbit assistencial o de la caritat. No s'avalua *per se* des d'una posició de gestió de crisis o de dinàmica de sistemes.

De tot això es desprèn que, per avançar cap a un món menys insegur, és de vital importància fer un esforç significatiu en el procés d'elaboració de polítiques de lluita contra la pobresa. Potser la menys convencional sigui la renda bàsica universal (RBU), una transferència incondicional de diners en efectiu per a tots els membres de la societat independentment de qualsevol paràmetre, com la riquesa o el treball. Encara que eliminaria la trampa del benestar amb el disseny, no queda clar si els beneficis compensarien les despeses, ja que el seu finançament exigiria el desmantellament total de l'assistència social de l'Estat.

No obstant això, com que la dimensió ètica proporciona una justificació de com pot i com ha d'abordar-se la pobresa global, s'espera que el debat sobre la justícia distributiva global esdevingui un tema cada cop més rellevant, com demostra la política de redistribució global mitjançant els tipus impositius progressius que proposa el *World Inequality Report 2022*.

